

Yasemin KOÇ
Doktora Öğrencisi
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, İdari ve İktisadi Bilimler
Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Ana
Bilim Dalı
yasemin.dural48@gmail.com

İsa ÇELİK
Doktor Öğretim Üyesi
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Ortaca Meslek
Yüksekokulu
isacelik@mu.edu.tr

<https://orcid.org/0009-0005-4036-3265>

<https://orcid.org/0000-0002-4471-6807>

İstihdamda Tarım Sektörünün Seyri: Türkiye'deki Değişimler ve Gelecek Görünümü

*The Course of The Agricultural Sector In
Employment: Changes in Türkiye and
Future Outlook*

Makale Kategorisi (İnceleme Makalesi / Review Article)

Geliş Tarihi / The Date of Received:16.06.2025

Kabul Tarihi / The Date of Accepted:18.06.2025

Yayın Tarihi / The Date of Published:28.07.2025

Atıf / Citation

Koç Y. & Çelik İ. (2025). İstihdamda Tarım Sektörünün Seyri: Türkiye'deki Değişimler ve Gelecek Görünümü, Yeni Fikir Dergisi, 17 (34), 105-115

Koç Y. & Çelik İ. (2025). The Course Of The Agricultural Sector In Employment: Changes in Türkiye and Future Outlook, The Journal of Yeni Fikir, 17 (34), 105-115

Bu makalede intihal programıyla benzerlik raporu alınmıştır.
In this article, a similarity report with the plagiarism program was received.

İstihdamda Tarım Sektörünün Seyri: Türkiye’deki Değişimler ve Gelecek Görünümü

Öz

Bu çalışma ile Türkiye tarım sektörüne ait istihdamın yapısal analizi ve unsurları değerlendirilmiştir. Bunun için öncelikle tarım işlerinin tanımı ve kapsamına ilişkin kavramlar üzerinde durulmuştur. Kavramsal çerçevenin ardından TÜİK’ e ait tarımla ilgili 2013- 2024 dönemine ait yıllık makro veriler kullanılmıştır. Son on yıllık verilere göre tarım istihdamı azalma eğilimindedir. 2013 yılında tarım çalışanlarının sayısı yaklaşık 6 milyon iken 2024 yılına gelindiğinde yaklaşık 4 milyon 700 bin kişi olmuştur. Bu durumda tarımın toplam istihdam içindeki payı %20’lerden %15’in altına düşmüştür.

Tarım istihdamının yapısal analizi ele alınırken; tarımın sektörler arasındaki istihdam oranları ve zaman içindeki değişimi, tarım işgücünün özellikleri, istihdam biçimleri, göç ve yer değiştirme durumları ile teknolojik değişimler ve işgücü üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir. Ayrıca ücret, iş güvencesi, ücretsiz aile çalışması ve demografik değişimler üzerinden güncel verilerle tarım istihdamı daha detaylı ele alınmıştır. Söz konusu koşullar altında tarım işgücünü sınıflandırmak zor olmuştur. Ancak tarım işgücünün özellikleri; göçmenlik, kayıt dışılık ve mevsimlik çalışma kavramlarına dayanarak değerlendirilmiştir. Bu kavramlar, literatür taramalarından anlaşıldığı üzere sıklıkla çalışılan konular olmuştur. Ancak yakın tarihte tarım istihdamının son durumuna ait bir değerlendirme bulunmamaktadır. Bu nedenle mevcut çalışmada tarım istihdamının bugünü ve geleceği farklı perspektiflerden ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Tarım sektörü, istihdam, işgücü özellikleri.

The Course of The Agricultural Sector in Employment: Changes in Türkiye and Future Outlook

Abstract

This study provides a structural analysis of employment in Türkiye’s agricultural sector and its components. For this purpose, firstly, the concepts related to the definition and scope of agricultural jobs are emphasized. Following the conceptual framework, annual macro data on agriculture from Turk Stat for the period 2013-2024 are used. According to the last ten years of data, agricultural employment has been on a downward trend. In 2013, the number of agricultural employees was approximately 6 million, while in 2024 it was approximately 4 million 700 thousand. In this case, the share of agriculture in total employment has fallen from 20% to less than 15%.

In the structural analysis of agricultural employment, the employment rates of agriculture across sectors and their changes over time, the characteristics of the agricultural labor force, forms of employment, migration and displacement, technological changes and their effects on the labor force were evaluated. In addition, agricultural employment is discussed in more detail with current data on wages, job security, unpaid family workers and demographic changes. Under these conditions, it has been difficult to classify the agricultural labor force. However, the characteristics of the agricultural labor force were evaluated based on the concepts of migration, informality and seasonal work. As can be seen from the literature review, these concepts have been frequently studied. However, there is no recent assessment of the state of agricultural employment. Therefore, in the present study, the present and future of agricultural employment are analyzed from different perspectives.

Keywords: Agricultural sector, employment, labor force characteristics.

1. GİRİŞ

Türkiye, tarım sektöründe önemli istihdam potansiyeline sahip bir ülkedir. Verimli toprakları, elverişli iklimi, çeşitli ürün deseni ile tarımsal üretimde güçlü konuma sahiptir. Söz konusu üretim potansiyelinin gerçekleşmesi, tarım işgücü ve tarım işlerinin birbiri ile uyumlu eşleşmesine bağlıdır.

Genel kapsamda tarım işgücü; bahçe işleri, dikim, ekim, hasat, hayvancılık, sulama ve benzeri tarımsal faaliyetleri gerçekleştirenlerden oluşmaktadır. Mevsimlik işgücü ve göçmen işçilerin de içinde yer aldığı tarım işgücü piyasası, yıllar içinde farklı dinamiklerin etkisi altında kalmıştır. Makineleşme ve teknoloji, mevsimsel değişimler, göç etkisi ve uzmanlık gereksinimi tarım işgücü talebini etkileyen faktörlerden bazılarıdır.

Bu faktörlerden teknoloji gelişimi ve mekanizasyonun tarımda kullanımı; işgücü talebini azaltırken, yeni niteliklere sahip işgücü ihtiyacı yaratmıştır. Böylelikle tarım teknolojilerini kullanabilen, nitelikli işgücü talebi oluşmuş ve yeni iş alanları gündeme gelmiştir. Nitelik gerektirmeyen tarımsal işlerde ise durum daha farklıdır. Özellikle tarım mevsiminde işgücü talebi artar ancak bu talep, sadece belirli dönemlerde gerçekleşir.

Mevsim etkisinde gerçekleşen tarım istihdamının ise kendi içinde süregelen yapısal sorunları vardır. Mevcut sorunları ortaya koymak üzere Türkiye’deki tarım işlerinin tanımı ve kapsamı, tarım işgücüne ait özellikler, Türkiye’deki tarım istihdamının değişimi ve istihdamda yaşanan değişimler önemli hale gelmiştir.

2. 1.Tarım İşlerinin Kapsamı ve Değerlendirilmesi

Tarım işlerinin tanımını açıklamak üzere yabancı ve yerli kaynaklar ile İş Kanunu, Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından kullanılan NACE Kodu sınıflandırması, Tarım Kanunu ve Yönetmelikleri incelenmiştir. Türkiye’de tarım işleri NACE Kodu sınıflandırması ile 5488 Sayılı Tarım Kanunu’nda belirtilmiştir.

Tarım Kanunu işleri doğrudan tanımlamasa bile tarımsal faaliyetlerin kapsamı hakkında genel bir çerçeve çizmiştir. Tarım Kanunu’na göre tarım işleri; bitkisel ve hayvansal üretim, kırsal kesimde kalkınmanın sağlanması, tarımın geliştirilmesi, doğal kaynakların sürdürülebilir olarak kullanılması ve korunması şeklinde ele alınmıştır (Tablo1).

Faaliyet Alanı	İşin Kapsamı
Bitkisel üretim	Sebze ve meyve, bahçe bitkileri, dekoratif ve süs bitkileri, çay, tütün, zeytin gibi bitkisel ürünlerin yetiştirilmesi olarak belirtilmiştir.
Hayvansal üretim	Keçi, koyun, inek, arıcılık, kümes hayvanları, su ürünleri gibi hayvansal üretim faaliyetlerini kapsar.
Tarımın geliştirilmesi	Üreticilerin eğitimi ve bilinçli üretimini destekleyen, tarımsal araştırmaların teşvikini sağlayan çalışmalardır.
Kırsal kalkınma	Kırsal alanlardaki tarım ile tarıma bağlı sanayinin geliştirilmesi, üreticilerin yaşam standardının iyileştirilmesi ve gelirlerinin arttırılmasını amaçlayan çalışmalardır.
Doğal kaynakları koruyan ve sürdürülebilirliğini sağlayan faaliyetler	Çevreye zarar vermeden; su ile toprak gibi doğal kaynakların verimli ve tasarruflu kullanımını amaçlayan çalışmalardır.

Tablo 1: Tarım Kanununa göre tarım işlerinin kapsamı.
(5488 Sayılı Tarım Kanunu, 2006).

5488 Sayılı Tarım Kanunu’na göre tarım işlerini özetlemek gerekirse; tarım ürünlerinin ekiminden hasadına, hayvanların bakımından hayvansal ürünlerin elde edilmesine kadar geniş faaliyetler bütünüdür.

Sosyal Güvenlik Kurumunun kullandığı NACE Kodu sınıflandırmasında ise işyerlerinin yürüttüğü ekonomik faaliyetler (işler), sınıflandırmanın belirleyicisidir. Buna göre tarım işleri; ‘Tarım, Ormanlık ve Balıkçılık’ ana faaliyet alanının ‘Tarım’ alt başlığındaki ‘Tek Yıllık Bitki Üreticileri, Çok Yıllık Bitki Üreticileri, Dikim İçin Bitki Üretenler, Hayvansal ve Bitkisel Ürünleri Bir Arada Üretenler, Hayvancılık Yapanlar’ bölümünde belirtilmiştir.

4857 Sayılı İş Kanunu ise tarım işlerini; istisnalarla ele almaktadır ve tarımda çalışanların hak ve yükümlülüklerinin duruma göre farklılık gösterdiği işler olarak değerlendirmektedir. İş Kanununa tabi olup olmama durumu; işletmenin büyüklüğü ve işin niteliğine göre değişebilir. İş Kanunu’nun 4. maddesine göre aşağıdaki koşullar durumunda tarım işleri kapsam dışında bırakılmıştır;

Elli veya daha az işçi çalıştırılan tarım işleri: Elli veya daha az işçi çalıştıran tarım işyerleri İş Kanunu kapsamına girmez.

Evde tarım işleri/hizmetleri: Küçük ölçekli, kendi tüketimi kadar, aile bireylerinin diğer günlük işlerini de yürütebileceği şekilde planlanabilen tarım işleridir. Evde tarım işi yapanlar geçim kaynağı olmasından daha çok hobi ve sağlıklı gıda tüketimi amacıyla üretim gerçekleştirirler. İş Kanunu kapsamı dışında yer alırlar.

Aile ekonomisine dayalı tarım işleri: Tarımsal faaliyetleri aile ekonomisine katkı sağlamak amacıyla gerçekleştirirler. Çoğunlukla dışarıdan işçi çalıştırmak yerine aile üyelerinin emeği ile üretim gerçekleştirilir. İş Kanunu kapsamı dışında yer alırlar.

Tarım sanatları ile tarım alet, makine ve parçalarının yapıldığı atölye ve fabrikalarda görülen işler: Daha çok geleneksel tarım işleri, el sanatları ve tarımla ilgili kültürel etkinliklerden oluşan işleri kapsamaktadır. İpek böcekçiliği, tarımda kullanılan geleneksel el aletleri ve ahşap ya da demirden estetik görünüm verilerek tarım araç gereçlerinin yapımı bu işlere örnek olarak sayılabilir (İş Kanunu, 2003: 3).

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'nün (FAO) tarım işlerine yaklaşımı; kırsal istihdam, yoksulluğun azaltılması, sürdürülebilir kalkınma ve dünya genelinde gıda güvenliğinin sağlanması şeklindedir. Bu kapsamda tarım işlerini tanımlarken; bitkisel ve hayvansal üretim, ormancılık, balıkçılık ve su ürünleri faaliyetleri ile birlikte iklim değişikliğine rağmen sürdürülebilir tarım, güvenli gıda ve beslenme, kırsal istihdam ve teknolojik gelişmeleri destekleyen bir bakış açısı mevcuttur (FAO, 2024).

Çalışma hayatına ilişkin etkin faaliyetler yürüten Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ise tarım işlerini Tarım Kanunu ve FAO ile benzer şekilde tanımlamaktadır. Bitkisel, hayvansal üretim, toprağın işlenmesi, ekim, dikim, sulama, gübreleme, ilaçlama, hasat, ürünlerin işlenmesi ve pazarlanmasını dâhil ederek daha kapsamlı değerlendirmiştir. ILO aynı zamanda tarım işlerinde çok fazla insanın istihdam edildiğine ve en savunmasız işçi gruplarının bu sektörde bulunduğu dikkat çeker. Bu nedenle tarımda çalışma koşullarını iyileştirmek, sosyal hakları korumak ve iş güvenliğini sağlamaya yönelik sözleşmeler ve öneriler geliştirmiştir. Bunlar; Tarımda İş Sağlığı ve Güvenliği Sözleşmesi (ILO Sözleşme No: 184), Tarımda İş Teftişi Sözleşmesi (ILO Sözleşme No: 129), Tarım İşçileri Örgütlenme Hakları Sözleşmesi (ILO Sözleşme No: 141)'dir. Türkiye bu sözleşmelerden sadece Tarımda İş Teftişi Sözleşmesi'ni onaylamıştır (ILO, 2025).

3. 2. Türkiye'de Tarım istihdamına Yönelik Veriler

Türkiye'deki tarım istihdamı, toplam istihdamın önemli bir bölümünü oluşturur. Ancak son yıllarda dünya geneline benzer bir şekilde; Türkiye'deki tarım istihdamı da toplam istihdam içindeki yerini kaybetmektedir. İstihdam oranlarındaki bu azalış; kayıt dışı çalışma, ücret gelirlerinin yetersizliği ve iş

güvenliğinin sağlanamaması gibi olumsuz çalışma koşulları etkili olmaktadır.

İstihdamda yaşanan bu yapısal dönüşüm, sektörler arasında; tarımdan, sanayi ve hizmetler sektörüne geçişi artırmıştır (Meçik ve Afşar, 2014). Bu yapısal dönüşümü, Türkiye İstatistik Kurumu'na (TÜİK) ait veriler destekler niteliktedir. 2013 yılında tarım çalışanlarının sayısı yaklaşık 6 milyon iken 2024 yılına gelindiğinde yaklaşık 4 milyon 700 bin kişiye gerilemiştir. Sonuç olarak tarımın toplam istihdam içindeki payı %20'lerden %15'in altına düşmüştür (TÜİK, 2013-2024).

Daha geçmiş yıllara bakıldığında ise 2000 yılından bu yana Türkiye'nin istihdam oranlarında dalgalanmalar hep olmuştur. 2001 ve 2008 yıllarında yaşanan ekonomi krizleri ile işsizlik artmış, istihdam oranları düşmüştür. Ancak 2019 yılına gelindiğinde Covid-19 salgını ile birlikte istihdamda dalgalanmalar devam etmiştir.

2000 yılının başlarında yaklaşık % 40- 45 civarında seyreden istihdam oranları, 2008 yılındaki küresel ekonomi krizi öncesi %42- 46 oranlarında seyrederken; kriz sonrasında düşüşe geçmiştir. Ancak ekonomik kriz sonrası 2010'dan itibaren toparlanma başlamıştır. 2011 yılına gelindiğinde istihdam oranı %42,8 oranlarına geri dönmüştür. Sonraki dönemden 2012- 2024 yıllarına ait veriler, TÜİK İşgücü İstatistiklerinden derlenerek tablodaki gibi belirtilmiştir (Tablo 2).

Dönem	İstihdam oranları	İstihdam Edilen Kişi Sayısı
2012	% 45,4	24 milyon 821 bin
2013	% 45,9	25 milyon 524 bin
2014	% 45,5	20 milyon 462 bin
2015	% 46	26 milyon 621 bin
2016	% 46,3	27 milyon 205 bin
2017	% 47,1	28 milyon 189 bin
2018	% 47,1	28 milyon 738 bin
2019	% 45,7	28 milyon 80 bin
2020	% 42,8	26 milyon 812 bin
2021	% 45,2	28 milyon 797 bin
2022	% 47,5	30 milyon 752 bin
2023	% 48,3	31 milyon 632 bin
2024	%49,6	32 milyon 748 bin

Tablo 2: 2012- 2023 yıllarına ait işgücü istatistikleri (TÜİK).

2012- 2019 dönemi istihdam oranları % 44-48'lerde seyrederken, Covid-19 salgını nedeniyle 2019-2020 yıllarında istihdam oranlarında %3 puanlık bir düşüş yaşanmıştır. 2022 yılına gelindiğinde % 47 istihdam oranlarına geri dönmüştür.

Yıllar içinde istihdam oranlarında yaşanan dalgalanmalar, sektörel istihdam oranlarındaki değişimi de beraberinde getirmiştir. Toplam istihdam oranlarında tarım sektörü azalan istihdam payına sahipken; sanayi ve hizmetler sektörü artan oranlara sahip olmuştur. Yine de Türkiye'nin tarım istihdamı, toplam istihdamın önemli bir yüzdesini oluşturmaya devam etmektedir (Tablo3).

Sektörel İstihdam Oranları (%)				
Yıllar ve İktisadi Faaliyet Kolları	Tarım	Sanayi	İnşaat	Hizmetler
2013	21,8	19,6	6,9	51,6
2014	21,1	20,0	7,3	51,6
2015	20,6	20,0	7,2	52,2
2016	19,5	19,5	7,3	53,7
2017	19,4	19,1	7,4	54,1
2018	18,4	19,1	7,2	55,3
2019	18,2	19,5	6,7	55,6
2020	17,6	20,0	6,7	55,7
2021	16,7	21,0	6,0	56,3
2022	16,0	21,2	6,0	56,8
2023	14,8	21,2	6,3	57,6

Tablo 3: Sektörlere göre istihdam oranları / Yıllık İşgücü İstatistikleri, (TÜİK).

Tarım istihdamını azaltan faktörler belli başlı nedenlere dayanmaktadır. Bunlardan bazıları; düşük gelir, ücret eşitsizliği, çalışma koşullarının zorluğu, iş güvencesi eksikliği, sosyal güvence eksikliği, aile işletmeciliği, göç ve demografik değişimler, kültürel ve toplumsal algılar şeklindedir.

Düşük gelir ve ücret eşitsizliği: Tarım işleri diğer sektörlerle kıyasla daha çok fiziksel güç ve emek gerektiren ancak az kazandıran faaliyetlerden oluşmaktadır. Hane halkı fertlerinin esas işteki iktisadi faaliyet kollarına göre yıllık ortalama esas iş gelirlerine ait 2014- 2023 TÜİK verileri incelenmiştir. Buna göre yıllar içinde tarım sektörünün, diğer sektörlerle göre daha düşük gelir sağladığı ortadadır (Tablo 4).

Ayrıca tarımsal faaliyetler belli mevsim dönemlerinde gerçekleşmektedir. Bu nedenle çalışanların ücretleri düzenli değildir ve adil dağıtılmamaktadır. Özellikle kadınlar olmak üzere vasıfsız işçiler ve göçmenlerin düşük ücretlerle çalışmasına yol açan temel sorunlardan biri ücret eşitsizliğidir. 2019- 2023 dönemi,

mevsimlik işçilere günlük ortalama ödenen ücretler (TL cinsinden) Tablo 5'teki gibidir.

İktisadi Faaliyet Kolu (TL cinsinden gelir)				
Yıllar	Tarım	Sanayi	İnşaat	Hizmet
2014	12.471 TL	17.747 TL	16.208 TL	21.345 TL
2015	14.064 TL	20.757 TL	18.159 TL	23.724 TL
2016	17.375 TL	24.616 TL	21.720 TL	26.852 TL
2017	16.996 TL	29.292 TL	24.951 TL	30.407 TL
2018	18.991 TL	31.414 TL	27.123 TL	33.029 TL
2019	21.807 TL	35.174 TL	32.236 TL	37.169 TL
2020	25.263 TL	44.355 TL	42.227 TL	46.034 TL
2021	32.635 TL	47.071 TL	44.226 TL	51.173 TL
2022	46.106 TL	62.200 TL	59.926 TL	66.072 TL
2023	92.632 TL	116.122 TL	104.433 TL	121.013 TL
2024	153.773 TL	234.576 TL	224.969 TL	242.299 TL

Tablo 4: Hane halkı fertlerinin esas işteki iktisadi faaliyet kollarına göre yıllık ortalama esas iş gelirleri, (TÜİK, 2014- 2024).

	2019 yılı (TL)		2020-2021 yılları (TL)		2022 yılı (TL)		2023 yılı (TL)	
	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂
Toprak hazırlama vb.	70	96	93	125	161	270	-	564
Tohum ekme	69	101	96	128	191	234	451	533
Fide dikimi	71	70	87	90	196	197	417	425
Çapalama	71	75	85	89	197	201	428	453
Tarımsal sulama sistemi kurma	-	81	-	108	-	234	-	497
Meyve ağacı, bağların budanması ve bakımı	89	104	99	125	232	258	459	556
Ürünlerin ekim, dikim ve bakımı	67	73	85	88	196	227	413	414
Hasat hizmetleri	83	91	102	113	239	256	520	556
Harman işleri	74	86	89	93	239	285	473	528

Tablo 5: Seçilmiş faaliyet türlerine göre mevsimlik işçilere ödenen ortalama günlük ücretler/ Tarımsal İşletme İşgücü Ücret Yapısı (TÜİK, 2019- 2023).

Tabloda görüldüğü üzere tarım işlerinin genelinde kadınlar, erkeklere göre düşük ücrete çalıştırılmaktadır. Üstelik aynı işi yapmalarına rağmen kadınların ücret

gelirleri, her yıl erkeklerin aldığı ücretin altında kalmıştır. Ayrıca ‘tarımsal sulama sistemi kurma hizmetleri’ sadece erkek işi olarak kalmış, kadınların bu alanda ücretli çalışan olmadığı anlaşılmıştır.

Zor çalışma koşulları ve iş güvenliği eksikliği: Tarımsal faaliyetler; üretim gereği açık alanda uzun saatler, soğuk ve sıcak hava koşullarında, fiziksel güç gerektiren işlerden oluşmaktadır. Dolayısıyla kimyasal ve enfeksiyon kaynaklı sorunlar, sıcaklık ve güneş ışınları kaynaklı sorunlar, kullanılan ekipmanlardan kaynaklı gürültü ve titreşim sorunları ile fiziksel çalışma sonucu oluşan sorunlar yaşanabilir. Bu şartlarda çalışmak, iş kazası yaşama ve meslek hastalığına yakalanma risklerini arttırmaktadır.

	*Bitkisel ve Hayvansal Üretim ile Avcılık ve İlgili Hizmet Faaliyetlerinde İş Kazası Geçiren Sigortalı Sayısı ve Cinsiyet Dağılımı	**Bitkisel ve Hayvansal Üretimde Yaşanan Hastalık Olayları ve Cinsiyet Dağılımı
Kadın	1.049	21.786
Erkek	2.064	23.935
Toplam	3.113	45.721

Tablo 6: * 5510 Sayılı Kanunun 4-1/a Maddesi Kapsamındaki Sigortalılardan İş Kazası Geçiren Sigortalı Sayılarının Ekonomik Faaliyeti ve Cinsiyete Göre Dağılımı, (SGK, 2022).

****SGK, 4-1/a Kapsamında Geçici İş Göremezlik Ödeneğine Neden Olan Hastalık Olayları ve Oranlarının Ekonomik Faaliyet Sınıflaması ve Cinsiyet Dağılımı, (SGK, 2022).**

Yukarıdaki tabloya göre iş kazalarının hepsi sadece tarımda çalışanlara ait verilerden oluşmamaktadır. Sosyal Güvenlik Kurumu’nun iş kazası rakamlarına göre ‘Avcılık ve ilgili faaliyet alanları’ ile ‘Bitkisel ve Hayvansal üretim’ de yaşanan iş kazaları ikisi bir başlık altında verilmiştir. Bu duruma rağmen, hastalık olayları ile iş kazaları arasındaki rakamsal farklılık çok fazladır. Toplamda 3 bin 113 iş kazası yaşayan çalışanın olduğu bir sektörde 45 bin 721 hastalık olayının yaşanmış olması bazı eksiklikleri gündeme getirmektedir. Birincisi; daha çok iş kazasının yaşandığı, ancak sektörde kayıt dışı istihdamın yaygın olması nedeni ile bu kazaların bildirilmemiş olması durumudur. İkincisi ise; yaklaşık 45 bin hastalık olayının yaşanmasına rağmen sektöre ait meslek hastalığı verisinin bulunmamasıdır.

İş güvencesinin eksikliği: Tarımsal üretimin mevsime bağlı olmasının en büyük dezavantajlarından birisi iş güvencesinin olmamasıdır. Sektör çalışanlar için sadece üretim döneminde yani mevsiminde iş yaratabiliyor. Üstelik son yıllarda yaşanan iklim değişiklikleri mevsim döngülerini değiştirirken üretimin sürekliliğini de olumsuz etkilemektedir.

Sosyal güvence eksikliği: Çalışma süre ve biçimlerine bağlı olmakla beraber sosyal güvenlik

primlerinin bildirilme şekli değişiklik göstermektedir. 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’na göre tarımla uğraşan üç farklı grup vardır. Bunlar;

Kendi adına ve hesabına tarımla uğraşan kişilerdir. Kanunun 4/a bendine göre bu kişiler zorunlu sigortalılardır.

Hizmet akdine tabi olarak ücret karşılığı çalışan kişilerdir. Bu grup da 5510 sayılı Kanunun 4/a maddesine göre sigortalılardır. Ücretli ve hizmet akdine tabi olarak sürekli tarım işlerinde çalışanlar ve niteliği itibarıyla 30 günden fazla devam eden süreksiz tarım işlerinde çalışanlar 5510 Sayılı Kanunun yine aynı maddesi olan 4/a maddesi uyarınca zorunlu sigortalılardır.

Başkalarının tarım işlerinde ücret karşılığı çalışan kişilerdir. Bu kişiler de 5510 Sayılı Kanunun Ek 5’inci maddesi uyarınca sigortalı olan kişilerdir. Ek 5’inci maddenin sigortalılık durumu biraz farklıdır. Burada ücret karşılığı çalışılan kişi sürekli/ süreksiz oluşuna göre değişmektedir. Buna göre bir tarım işçisinin işin niteliğine göre 30 güne kadar çalışması EK 5 kapsamındadır. 30 günden fazla olan çalışması ise 5510 Sayılı Kanunun 4/a kapsamında sigortalı sayılmaktadır.

Tarım işçisi sürekli olarak farklı kişilerin yanında 30 günden az süren tarım işlerinde ücret karşılığı çalışıyorsa Sosyal Güvenlik Kurumu’na (EK 5’inci maddesi kapsamında) sigortalı olarak tescil ettirmek kendi inisiyatifindedir. Sosyal Güvenlik Kurumu süreksiz çalışan tarım işçilerini aynı işyerindeki çalışmaları işin niteliğine göre 30 günü aşmadıktan sonra tespit ettirse dahi zorunlu sigortalı olarak kayıt altına alamaz (5510 Sayılı Kanun, 2006) .

Bu şartlar altında 2016- 2022 yılı Sosyal Güvenlik Kapsamında aktif sigortalı olanlar incelenmiştir. Toplam aktif sigortalıların sayısı artmasına rağmen ‘Tarım 4-1/a’ sigorta kapsamındakiler sayıca azalma göstermiştir (Tablo 7).

Yıllar	Tarım (4-1/a)	Aktif Sigortalı Olanlar
2016	36 bin 125	21 milyon 131 bin 838
2017	50 bin 602	22 milyon 280 bin 463
2018	45 bin 384	22 milyon 72 bin 840
2019	41 bin108	22 milyon 964
2020	31 bin250	23 milyon 344 bin 547
2021	27 bin036	24 milyon 745 bin 149
2022	22 bin987	26 milyon 344 bin 234

Tablo 7: Aktif sigortalılar arasında tarım sigortalı olanların sayısı, (SGK İstatistikleri, 2022).

Küçük ölçekli tarım işletmeleri/ aile işletmeleri: Türkiye tarımında genel olarak aile işletmeciliği yaygındır. Kendi tarım işletmesinde işletmeci ve yönetici dâhil olmak üzere hane halkı fertlerinin birçoğu tarım işlerinde görev alır ve çoğunlukla da ücretsiz çalışırlar. Aşağıdaki tabloda hane halkı fertlerinin, tarım işinde çalışma sürelerine göre oransal dağılımı verilmiştir

(Tablo 8). Ancak hane halkı fertleri arasında 15 yaşın altındaki çocuklara ait veriler yer almamaktadır. Oysa birçok hane çocuk işgücünden yararlanmaktadır.

Tarım işinde çalışma süresi	Hane halkı fertleri, işletmeci/yönetici (+15 yaş) toplam oranı
56 günden az	% 20,9
56-112 gün	% 16,5
113- 168 gün	% 13,7
169- 224 gün	% 11,5
225 gün ve daha fazlası	% 37,4

Tablo 8: Hane fertleri ve tarım işinde çalışma süreleri ve Tarımsal İşletme Yapı Araştırması, (TÜİK, 2016).

Çalışma süreleri ve dağılımına bakıldığında; aile fertlerinin %37,4'lik kısmının 225 gün ve daha fazla sürede tarım işi yaptığı görülmektedir. Bu tür aile işletmelerinin sektör içinde rekabet edebilmek için uzun süreler çalıştığı ortadadır. Ancak çalışan emeğinin ücret karşılığını alması güçtür.

Göç ve kıır/kent yer değiştirme hareketleri: Tarımsal faaliyetler genellikle kırsal alanlarda gerçekleştirilir ve kıır nüfusunun geçim kaynağını oluşturur. Bu nedenle tarım sektöründe istihdamı değerlendirirken; kıır ve kent kavramları ile bu bölgeler arası hareketliliği değerlendirmek önemlidir.

TÜİK, 2023 yılına kadar Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi yöntemi ile nüfus sayımlarını; 'İl ve İlçe Merkezleri' ve 'Belde ve Köyler' şeklinde sınıflandırmıştır. Ancak son tanımlamalara göre; 2019-2023 yılları için hazırlanan 11. Kalkınma Planı ile hem ulusal hem de uluslararası ihtiyaçlar göz önünde bulundurularak mevcut kent- kıır kavramları yeniden ele alınmıştır. Söz konusu kavramların açıklanması ve buna bağlı istatistiklerin hazırlanması TÜİK' e bırakılmıştır. TÜİK bu hususta; 'yoğun kent, orta yoğun kent ve kıır' ayrımında yeni bir sınıflandırma geliştirmiştir. Buna göre yoğun kent; nüfusunun en az %50'sinin kent merkezi gridlerinde (1 km² alandaki hane halkı nüfusu) yaşadığı yerleşim yerleridir. Orta yoğun kentler; yoğun kent ve kıır olma koşullarını sağlamayan yerleşim yerleridir. Kıır ise nüfusun %50'sinden fazlasının kırsal gridlerde yaşadığı yerleşim yerlerini oluşturmaktadır (TÜİK, 2022).

TÜİK' in 'İl ve İlçe Merkezleri' ve 'Belde ve Köyler' şeklinde sınıflandırmasına göre ikamet edenlerin oransal dağılımı Tablo 9'da verilmiştir. Bu durumda geçtiğimiz son on yılda belde ve köylerde ikamet edenlerin oranı, il ve ilçe merkezlerine göre giderek daha çok azalma göstermiştir.

Yıllar	İl ve ilçe merkezlerin de ikamet edenlerin nüfusu	İl ve ilçe merkezlerinde ikamet edenlerin oranı (%)	Belde ve köylerde ikamet edenlerin nüfusu	Belde ve köylerde ikamet edenlerin oranı(%)
2012	58 milyon 448 bin	77,3	17 milyon 178 bin	22,7
2013	70 milyon 34 bin	91,3	6 milyon 633 bin	8,7
2014	71 milyon 286 bin	91,8	6 milyon 409 bin	8,2
2015	72 milyon 523 bin	92,1	6 milyon 217 bin	7,9
2016	73 milyon 671 bin	92,3	6 milyon 143 bin	7,7
2017	74 milyon 761 bin	92,5	6 milyon 49 bin	7,5
2018	75 milyon 666 bin	92,3	6 milyon 337 bin	7,7
2019	77 milyon 151 bin	92,8	6 milyon 3 bin	7,2
2020	77 milyon 736 bin	93	5 milyon 878 bin	7
2021	78 milyon 908 bin	93,2	5 milyon 771 bin	6,8
2022	79 milyon 613 bin	93,4	5 milyon 666 bin	6,6
2023	79 milyon 399 bin	93	5 milyon 973 bin	7

Tablo 9: İl/ilçe ve belde/köylerde ikamet edenlerin nüfusu/ Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, (TÜİK, 2007-2023).

2023 yılında getirilen yeni tanımlamalara göre; Türkiye yüzölçümünün % 93,5'ini kıır alanları oluşturmakta ve kıırda toplam nüfusun %17,3'ü ikamet etmektedir. Orta yoğun kentler ise ülke yüz ölçümünün % 4,9'unu oluşturmakta ve nüfusun % 14,8'i ikamet etmektedir. Ancak ülke yüz ölçümünün % 1,6'sını oluşturan yoğun kentlerde Türkiye nüfusunun % 67,9'u olan 57 milyon 934 bin 583 kişi ikamet etmektedir. Ülke nüfusunun yoğunluklu olarak kent alanlarında yaşadığı ortadadır. Bu dağılım, yıllar içinde kırdan kente göçlerin yaşanmasıyla meydana gelmiştir (TÜİK, 2023).

Kültürel faktörler ve toplumsal algılar: Kırsal yaşam tarzı ile tarım işçiliği gençler tarafından cazip görülmemeyebiliyor. Özellikle eğitilmiş gençler tarafından düşük prestijli işler olarak değerlendiriliyor.

4. Tarım İşgücü ve Özellikleri

Genel anlamı ile tarım işgücü, tarımsal faaliyetlerin çeşitli aşamalarında görev alan ve tarım işlerini gerçekleştirenleri ifade eder. Tarımın faaliyet alanlarının geniş olması ve işlerin çeşitliliği nedeni ile tarım işgücünü kategorize etmek zordur. Bunun yerine tarım işgücünün özellikleri ve karşılaşılan sorunları birlikte ele almak daha mümkün olmuştur.

Mevsimlik tarım işçileri: Tarım işgücü içinde mevsimlik tarım işçileri en yaygın olan gruptur. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sorunlarının Araştırılarak Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacı ile Kurulan Meclis Araştırması Komisyon Raporu'nda mevsimlik tarım işçisi;

'kendisinin ya da başkasının tarım alanında ekim, yetiştirme, ilaçlama, hasat gibi tarımsal üretimin herhangi bir aşamasında çalışan, ücretli/ yevmiyeli veya aynı ödeme karşılığı, sözleşmeyle veya sözleşme olmaksızın, o ülkenin vatandaşı ya da göçmen olup sürekli ya da gezici mevsimlik çalışan kişi' olarak tanımlanmıştır (TBMM, 2015).

Kalkınma Atölyesi ise mevsimlik tarım işçilerini; mahalli ve gezici olarak ikiye ayırmıştır. Mevsimlik mahalli tarım işçisi daha çok kendi yaşadığı bölgeye yakın yerde tarım işi gerçekleştirir. Mevsimlik gezici tarım işçisi ise tarımsal faaliyetleri gerçekleştirmek için yaşadığı yerden ayrılarak başka yerlere giden işçilerden oluşmaktadır (akt. Dedeoğlu ve Bayraktar, 2019: 29).

Göçmen tarım işçileri: Türkiye'de göçmen tarım işçisi grubu olarak Gürcüler, Azeriler ve Suriyeliler görülmektedir (Kalkınma Atölyesi, 2016:179). Ancak son yılların en büyük göç dalgasını Suriyeli göçmenler oluşturmaktadır. Suriyeli göçmenler, bulundukları şehirlere göre farklı sektörlerde çalışıyor olsa da özellikle Türkiye'nin güney illerindeki tarım işlerinde çalışmaktadırlar.

Kayıt dışı çalışanlar: Tarım sektörünün yapısal özellikleri, iş güvencesi eksikliği, sosyal güvenlikten yoksunluk ve denetim mekanizmalarının yetersizliği, kayıt dışı istihdamı bu sektör içinde yaygın hale getirmiştir.

Türkiye'nin 2014 ve 2024 yılları 3. Çeyrek dönemlerine ait kayıt dışı istihdam değişimi TÜİK verilerine göre incelenmiştir (Tablo 10). Yıllar içinde kayıt dışı istihdamın % 36,4 oranından % 27,8'e düştüğü görülmüştür.

Yıllar	Kayıt Dışı İstihdam Oranları (%)
2014	36,4
2015	33,6
2016	33,9
2017	33,9
2018	33,7
2019	36,0
2020	32,7
2021	30,5
2022	27,7
2023	27,2
2024	27,8

Tablo 10: Kayıt Dışı İstihdam Oranları, (TÜİK, 2014-2024).

Kayıt dışı istihdamın oransal dağılımı, sektörlerle göre oldukça farklılık göstermektedir. 2019- 2024

dönemine ait sektörlerle göre kayıt dışı istihdam oranlarının dağılımı incelendiğinde; % 81- 84 oranı ile en yoğun tarım sektöründe gerçekleşmiştir. Mevcut dağılım incelenirken; tarım sektörünün en yoğun faaliyette olduğu yaz aylarına denk gelen TÜİK 3. Çeyrek kayıt dışı istihdam verileri ele alınmıştır.

İktisadi Faaliyet Kolu	Kayıt Dışı İstihdam Oranı (%)
Tarım	81-84
İnşaat	33-35
Hizmetler	20-25
Sanayi	15-20

Tablo 11: Sektörlere göre Kayıt dışı istihdam oranları/ III. Çeyrek: Temmuz- Eylül, +15 yaş, (TÜİK, 2019-2024).

Kayıt dışı istihdam oranlarına cinsiyet temelinde bakıldığında zaman; kadınların kayıt dışı çalıştırılma oranlarının erkeklere göre daha yüksek olduğu anlaşılmıştır (Tablo 12). Kayıt dışı çalıştırılan kadın sayısı neredeyse kayıtlı çalışan kadın sayısına yakın rakamlardadır. Mevcut verilerde 15 yaş ve üzeri çalışanlar bulunmaktadır. Dolayısıyla tarımdaki çocuk işçilere ait bulgular değerlendirilememiştir.

	Erkek			Kadın		
	İ s	İ s	İ s	İ s	İ s	İ s
2019	3.088	2.509	81,3	2.556	2.455	96
2020	3.088	2.398	77,7	2.195	2.085	95
2021	3.064	2.402	78,4	2.368	2.234	94,3
2022	2.974	2.173	73,1	2.289	2.085	91,1
2023	2.952	2.226	75,4	2.222	2.032	91,4
2024	2.878	2.210	76,8	2.285	2.090	91,5

Tablo 12: Cinsiyete göre Kayıt Dışı İstihdam Oranları, (TÜİK, 2019- 2024).

Yaşlı işgücü: 2019- 2023 yıllarında yaşanan bir diğer değişim ise; tarım sektöründe cinsiyet fark etmeksizin çalışanlarda azalma olduğudur. Özellikle çalışma çağındaki nüfusun sosyal ve ekonomik nedenlerle tarım sektöründen uzaklaştığı bilinmektedir. 15-64 yaşındaki nüfusun %16,1 gibi düşük bir oranda kırsal alanlarda ikamet ediyor olması da bu durumu destekler niteliktedir (TÜİK,2022). Kırsaldaki 65+ yaşlı nüfus ise geleneksel yöntemlerle tarımı sürdürmektedir. Fiziksel güçlerinin azalması ve modern üretim tekniklerine uyum sağlayamamaları nedeni ile tarımsal üretkenlikte zorlanmaktadırlar.

Kadın ve çocuk işçiler: Tarım, doğası gereği göç gerektiren işleri de bünyesinde barındırır. Göç durumundan en çok etkilenenler ise iş yükü artan kadınlar ve bakıma ihtiyacı olan yaşlılar ile çocuklardır. Taşınma, barınma, sosyal güvenlik yetersizliği, eğitim, sağlık, temizlik, beslenme ve ücret yetersizliği ile düzensiz ücret ödemeleri tarım hanelerinin genelini zor durumda bırakır. Özellikle de çocuklar çalışmak zorunda

kalarak eğitim- öğretim hayatında devamlılık sağlayamamaktadır (Tarım Hukuku Derneği, 2024).

Fiziksel gücünü kullanarak çalışanlar: Tarımsal faaliyetler genellikle fiziksel emek gerektiren işlere bağlıdır. Toprak işleme, ekim ve hasat, hayvan bakımı ve beslemesi, taşıması gibi modern tarım teknolojilerinin giremediği bazı alanlarda hala fiziksel güce dayalı işler gerçekleştirilmektedir. Teknoloji ve mekanizasyon kullanımının yaygınlaşması mümkün olsa dahi bu gelişmelere erişim için yüksek sermayelere ihtiyaç vardır. Özellikle küçük ve aile işletmeciliği yapan yerler daha çok fiziksel güce dayalı işgücünden yararlanır.

Düşük eğitimli tarım işçileri: Bu grubun varlığı sektör içinde bazı zorlukları da beraberinde getirir. Genellikle aile geleneğinden aldığı bilgi ve deneyimlerden yola çıkarak, öğrene geldiği yöntemlerle tarımsal faaliyet gerçekleştirirler. Dolayısıyla sektörün ihtiyaç duyduğu modern ve teknolojik üretim faaliyetlerine uyum sağlamak ve nitelik geliştirmek zorunda kalabilirler.

5. Tarım İstihdamında Öngörülen Değişimler

Tarım istihdamını etkileyen farklı yapısal dinamikler bulunsun da diğer sektörler gibi tarım işgücü de yenilenmeye ve değişime ihtiyaç duymaktadır. Bu hususta teknolojik, ekonomik ve sosyolojik gelişmeler etkilidir.

Başta mekanizasyon ve teknolojinin yaygınlaşması ile sektör içinde yeni ekipmanların kullanılması yer alıyor. Üretim alanlarını izlemek ve bitki/ hayvan güvenliğini sağlamak için kullanılan dronlar, hassas tarım uygulamaları için GPS ve otomasyon sistemleri, akıllı sulama sistemleri, ürün verimliliğini arttırmak için yapay zekâ veri analiz programlarının kullanımı bu yönde yararlanılan teknolojilerden bazılarıdır. Söz konusu teknolojiler üretim verimliliğini artırırken işgücüne olan ihtiyacı azaltmakta ya da yeni işgücü niteliklerine ihtiyaç oluşturmaktadır. Bu nedenle yeni tarım teknolojilerini kullanabiliyor olmak aranan nitelikler arasında olacaktır.

Tarım dışındaki istihdam olanaklarının çeşitlenmesi; başta sanayi ve hizmetler sektöründe yaşanan büyüme, tarım istihdam oranlarının azalmasına yol açmıştır. Bu durumda tarım sektörü; verimlilik ve karlılığını arttırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla yeni mesleklere yönelecektir. Dron operatörleri, agroekologlar, tarımsal inovasyon uzmanları, tarım danışmanları, dijital tarım uzmanları ve tarım teknolojisi uzmanları bu sektöre ait bazı yeni mesleklerdendir. Bu durum, özellikle gençlerin tarımda istihdamını sağlayan alternatif iş olanaklarının oluşmasını sağlayacaktır.

Son dönemlerin en önemli sorunları arasında yer alan iklim değişikliği ve doğal kaynakların azalması, tarım ürünlerine ve gıdaya erişimi daha önemli hale

getirmiştir. Bu durum tarıma yeniden ilgi uyandırmıştır. Suyun ve toprağın israf edilmeden, korunarak kullanıldığı ve ürün çeşitliliğinin sağlandığı; verimli üretimin gerçekleştirildiği daha sürdürülebilir tarım gündem olmuştur. Sürdürülebilir tarım faaliyetlerinin bu yöndeki değişimi alternatif tarım işlerine ihtiyaç oluşturacaktır. Yeni bilgi ve beceriler gerekli olup; dijital tarım uygulamaları, teknoloji kullanımını, tarımda sürdürülebilir uygulamaları ve organik tarım gibi çeşitli iş alanları yaratacaktır.

6. SONUÇ

Türkiye'de tarım işleri, gıda üretiminin temelini oluştururken, aynı zamanda kendine özgü dinamikleri ve zorluklarıyla öne çıkan bir istihdam alanıdır. Tarımsal üretimin mevsimsel döngüsü, doğal koşullarına bağlılık ve ürün çeşitliliğinin yarattığı işgücü talebindeki dalgalanmalar, tarım işlerinin esnek ve genellikle güvencesiz yapısını belirlemektedir. Bu durum, tarım işgücünün önemli bir kısmının kayıt dışı ve sosyal güvensiz çalıştırılmasına yol açmakta, özellikle kadınlar ve çocuklar başta olmak üzere bu kesimin iş güvenliği ve sosyal haklardan mahrum kalmasına neden olmaktadır. Tarım işçileri için temel yaşam koşulları ve uygun çalışma ortamları, insana yaraşır standartların gerisinde kalabilmekte, bu da sektördeki işgücü kalitesini ve verimliliğini olumsuz etkilemektedir.

Bu çalışmada, Türkiye'deki tarım istihdamı farklı açılardan ele alınarak değerlendirmelerde bulunulmuştur. Öncelikle tarım sektöründeki işler ve faaliyetlerin kapsamı ele alınmıştır. Daha sonra bu işlerde çalışan işgücünün özellikleri ve gelecek seyri değerlendirilmiştir. Tarım işgücü; coğrafi konuma, içinde bulunduğu kültürel ve ekonomik koşullara bağlı olmakla beraber;

- Mevsime bağlı faaliyetlerde çalışan,
- Fiziksel güce sahip işleri yapabilen,
- Uzun çalışma saatleri ile açık hava koşullarında çalışmaya dayanabilen,
- Düşük ve düzensiz gelir seviyesine sahip,
- Çoğunlukla göçmen işçilerden oluşan,
- Yaygın olarak düşük eğitimli çalışanların nitelik gerektirmeyen işlerde çalıştığı,
- Nitelikli tarım işgücünün ise mevcut teknolojileri kullanabilecek yeni meslek ya da iş olanaklarına uyum sağlamanın beklendiği koşullara sahiptir.

Son on yıllık TÜİK verileri ile Türkiye'deki tarım istihdamında önemli değişimlere vurgu yapılmıştır. Genel bir düşüş eğilimi gözlenmekle birlikte, bu düşüşün nedenleri ve sonuçları detaylıca incelenmiştir. Tarım sektöründeki mekanizasyonun artması ve teknolojinin yaygın kullanımı, kırsal alandan kentlere göç ve genç nüfusun tarıma ilgisinin azalması gibi faktörler, tarım istihdamının yapısını dönüştürmektedir. Özellikle genç ve eğitimli işgücünün sektöre çekilememesi, tarımsal üretimin sürdürülebilirliği ve işgücünün yaşlanması açısından ciddi riskler barındırmaktadır. Kadınların tarım sektöründeki görünmez emeği ve çocuk işçiliği gibi

sorunlar ise istatistiklerin ötesinde, toplumsal bir sorun olmaya devam etmektedir.

Mevcut bu özellikleri ile tarım işgücünü diğer sektörlerle ait işgücü ile kıyasladığımız zaman; istihdam oranları, çalışma koşulları, ücret düzeyleri ve iş güvenliği bakımından olumsuz koşullara sahip oldukları anlaşılmaktadır.

İstihdam oranları: Tarımın istihdam içindeki oransal payı gün geçtikçe azalma göstermiştir. TÜİK verilerine göre 2013 yılında % 21,6 istihdam oranına sahip olan sektör, 2024 yılına gelindiği zaman %14,6 istihdam oranına gerilemiştir. Aynı süreçte hizmetler ve sanayi sektörünün toplam istihdam oranları içindeki payı giderek artış göstermiştir. Dolayısıyla tarım çalışanları, farklı nedenler ile diğer sektörlerle geçiş gerçekleştirmiştir.

Çalışma koşulları: Diğer sektörlerle göre tarım, mevsimin uygun olduğu zaman ve açık hava koşullarında faaliyet göstermektedir. Kapalı mekânlarda çalışanlara göre sıcak, soğuk hava ile güneş etkisinde ve gerektiğinde gürültülü makineler kullanarak çalışmak durumunda kalmaktadır. Aynı zamanda tarım işlerinin birçoğu da fiziksel güç gerektirdiğinden yorucu ve uzun saatler sürebilmektedir.

İş Güvenliği: Zor çalışma koşulları altındaki tarım çalışanlarının iş kazası riski ve meslek hastalığına yakalanma ihtimali de yüksektir. Sosyal Güvenlik Kurumu'nun 5510 Sayılı Kanunun 4-1/a Maddesi Kapsamındaki Sigortalılardan İş Kazası Geçiren Sigortalı Sayılarının Ekonomik Faaliyeti ve Cinsiyete Göre Dağılımı ile 4-1/a Kapsamında Geçici İş Göremezlik Ödeneğine Neden Olan Hastalık Olayları ve Oranlarının Ekonomik Faaliyet Sınıflaması ve Cinsiyet Dağılımı incelendiğinde; tarımda iş kazası ve hastalık olaylarının yaygın olduğu görülmektedir. Ancak kayıt dışı çalışmanın tarımda yaygın olması nedeni ile bu rakamların içinde kayıt dışı çalışanlara ait iş kazası ve meslek hastalıkları verileri yer almamaktadır.

Ücret düzeyleri: Tarım sektöründe işler genellikle mevsimlik olduğundan çalışanların ücretleri düşük ve düzensizdir. Dolayısıyla tarım çalışanlarının sağlıklı yaşam standardına erişimleri de sınırlıdır.

Sonuç itibari ile tarım işleri ve kapsamı, Türkiye'deki mevcut durumu, tarım işgücünün özellikleri ve tarım istihdamında yaşanan değişimler farklı açılardan ele alınmıştır. Tarımda işgücünün korunması ve sürdürülebilir tarım istihdamının sağlanabilmesi için bahsi geçen tüm bu hususların giderilmesi önemlidir.

Türkiye tarımının geleceği, bu sorunların çözümüne yönelik kapsamlı ve sürdürülebilir istihdam politikaların geliştirilmesine bağlıdır. Tarım işçilerinin sosyal güvencesinin sağlanması, çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve kayıt dışı istihdamın önüne geçilmesi öncelikli adımlar olmalıdır.

Ayrıca, genç nüfusu tarıma yönlendirecek, modern tarım teknikleri konusunda eğitim verecek ve teknolojiye erişimi kolaylaştıracak uygulamalar hayata geçirilmelidir. Kısacası, Türkiye'nin tarım işgücünün refahını ve çalışma koşullarını iyileştirecek bütüncül bir yaklaşıma ihtiyaç duyulmaktadır.

KAYNAKÇA

- Dedeoğlu, S. ve Bayraktar, S. (2019). Yoksulun Umudu Çocuk: Mevsimlik Tarım İşçisi Hanelerin Sosyo-Ekonomik Profili ve Çocuk İşçiliği Araştırması. Çocuk İşçiliğiyle Mücadele Programı.
- FAO. (2024). Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım örgütü Genel Bilgi Formu. (09.08.2024) <https://www.tarimorman.gov.tr/ABDGM/Belgeler/Uluslararası%C4%B1%20Kurulu%C5%9Flar/FAO%20TR.pdf>
- ILO. (2025). ILO Sözleşmeleri. (02.02.2025) https://www.ilo.org/search?search_api_fulltext=agriculture+agreement+turkey&sort_by=search_api_relevance&f%5B0%5D=language%3Aen&f%5B0%5D=language%3Aen
- Kalkınma Atölyesi. (2016). Yabancı Göçmen İşçiler Alan Araştırması. Elde edilme tarihi: 12 Ağustos 2024, <https://www.ka.org.tr/publications>
- Meçik, O ve Afşar, M. (2014). Türkiye ekonomisinde yapısal dönüşümler ve işgücü piyasasındaki gelişmeler. Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 1(2).
- Sosyal Güvenlik Kurumu.(2022). İstatistik Bilgileri. (26.07.2024) <https://www.sgk.gov.tr/Istatistik/Yillik/fcd5e59b-6af9-4d90-a451-ee7500eb1cb4/>
- Türkiye İstatistik Kurumu.(2012-2023). Yıllık İşgücü İstatistikleri. Elde edilme tarihi: 23 Temmuz 2024, <https://www.tuik.gov.tr/>
- Türkiye İstatistik Kurumu.(2019-2023). İstihdam Edilenlerin Sosyal Güvenlik Kuruluşuna Kayıtlılık Durumu. Elde edilme tarihi: 12 Temmuz 2024, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Temmuz-2020-33791>
- Türkiye İstatistik Kurumu.(2016). Tarımsal İşletme Yapı Araştırması, Elde edilme tarihi: 25 Temmuz 2024, <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Tarim-111>
- Türkiye İstatistik Kurumu.(2022). Kent-Kır Nüfus İstatistikleri, Elde edilme tarihi: 2 Temmuz 2024, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Kent-Kir-Nufus-Istatistikleri-2022-49755>
- Türkiye İstatistik Kurumu.(2013-2023). İstatistik Konuları. Elde edilme tarihi: 7 Ağustos 2024, <https://data.tuik.gov.tr/>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2020-2023). İstihdam Edilenlerin Sosyal Güvenlik Kuruluşuna Kayıtlılık Durumu. Elde edilme tarihi:2 Eylül 2024,<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Temmuz-2020-33791>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2019- 2023). Tarımsal İşletme İşgücü Ücret Yapısı. Elde edilme tarihi:8 Eylül 2024,<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Tarimsal-Isletme-Isgucu-UcretYapisi202249687%20%20#:~:text=Mevsimlik%20erkek%20i%C5%9F%C3%A7i%20%C3%BCcretleri%20%82,artarak%20%20393%20TL%20oldu>
- 5488 Sayılı Tarım Kanunu, Kanun No: 26149. (2006, 25 Nisan). Mevzuat Bilgi Sistemi'nden alındı:<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5488&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, Kanun No: 26200. (2006, 16 Haziran). Mevzuat Bilgi Sistemi'nden alındı: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5510.pdf>
- 4857 Sayılı İş Kanunu, Kanun No: 25134. (2003, 22 Mayıs). Mevzuat Bilgi Sistemi'nden alındı:<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4857&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- Tarım Hukuku Derneği. (2024). Türkiye’de Mevsimlik Tarım İşçileri, (11.08.2024) <https://www.tarimhukuku.org/turkiyede-mevsimlik-tarim-iscileri/>
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2015). Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, (11.08.2024) <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss.7>